

**OSMANLI VE PRUSYA KAYNAKLARINA GÖRE
GİRİTLİ ALİ AZİZ EFENDİ'NİN BERLİN SEFARETİ***

Derleyen :
H. Ahmed Scmiède

Bundan akdem Prusya canibine sefaret ile memur olan Ali Aziz Efendi tarafından icra-yı resm-i sefaretî havi bu def'a varid olan şikkanın suretidir ki zikr olunur : Prusya'nın Âstâne-i aliyyede mukim elçisi sefaret kul-ları hususunda galat edüb tayinât ve sâir masarife dair tekellûfât ile azürde olmamaları irade-i aliyyesini, bu âdem hemân düvel-i sâirenin Berlin'de mukim elçileri misillü maslahatgüzar manasına olan anbasazor değildir, deyû tahririne binaen re's-i hududa reside olundukda mihmandar tayin olunmuş olmayıp ancak ol mahalde olan ceneral bu dakikaya vâkif olmamağın, çünkü azimetiniz Bec tarafından olacak, galiba mihmandarınız ol semte gitmişdir, deyû, maiyetimizdeki iki süvari ile bir mihmandar terfik eyledi. Bir akçe masarîf eylemeleri lâzım olmadığını beyan birle makûlât ve sâir malzemât ve nüzûl olan hane kiralari menzil akçesinden maada musarifât tarafımızdan verilerek Berlin'e vusûiumuzda elçinin galatine mebnî tarik-i âhirden mihmandar tayin olunmadığı tashih olundu. Berlin'de bir misafirhaneye nüzûl ve iki gün murûr edüb hoşâmedî resmîni icra eder bir kimesne zuhûr etmemegin. Bu vez'in sebebi França elçisinden münasebeti ile istinkâh olundukda, cümle müz'âret ve resimleri bu vechledir, resm olan ibtidâ, siz bir adamınızı irsal ve geldiğinizi ifade etmektir, deyû, haberini mebnî başvekile tercümanımızı irsal eyledik. Geldiklerinden ziyade memnun olduk, yarınki gün saat şu kadarda gelsinler görüşelim, deyû haber verdi. Mutabaat ve muhalefet canibleri mûlahaza olundukda, tebdil-i güne gidilmek izhar-ı huşûnetden ehven görülmegin. Yalnız bir nefer tercüman ile hintomuza süvar ve başvekile varıldıkda nerdübâne karib mahalden istikbal ve izhar-ı tevkir etdikde, bugün bizi istikbaliniz lâzım değil idi ki, biz size devlet-i aliyye elçisi olmak üzere gelmeyib âhır bir madde

(*) Tarih-i Nuri, Viyana Avusturya Devlet Arşivi
(Osterreichisches Staatsarchiv), H.O. 107.

İle memur misafir gibi geldik. Künh âşinâlık ile odaya duhûl ve kuûd olunub kelama münasebet hâsıl etdirildikde Avuye olmayıp anbaşazor, yani büyükelçilik ile memur olduğumuzu ve Azmi Efendi'nin memuriyetinden ancak farkımız tayinat ve sâir masarife dair maddeler ile taraf-ı dostanelerinizi azürde etmemek ve Berlin'in ikamet üzere olacağımız hususları idüğünü ba'delbeyan ezkadim nâme-i humâyûn tesliminde olan resmi terk etmemelerini matlûb etdiğimde, vekillerin üçü birden şöyle cevap eylediler ki;

Âstâne-i aliyyede mukim elçimiz işbu elçi efendiye tayinat ve sâir rûsûm iktiza etmez, düvel-i sâirenin mukim elçileri hakkında cari olan adetimiz vech üzere bir yevm-i mahsus tayin olunub bir nefer tercümanınız ile kendi başınıza krala varıb nâmenizi vermeniz iktiza eder, lâkin çünkü büyükelçi olmak iddia ediyorsunuz, yedinizde olan nâme-i humâyûnun müfâdını lisan-ı frengi ile bir kâğıda tahrir etmek gerek, siz ki elçimizin galatı krala ifade edib Azmi Efendi'ye olduğu üzere resm icra oluna dediler. Tercüme matlublarından meram bize itimad etmemek çiheti olmayıb Berlin'de tercüme etmeğe muktedir kimesne olmamağın, nâme-i humâyûnun Bec'e irsal ve tercüme etdirmeğe muhtac oldukları zaruretine mübteni idüğü tahkik olunmağın. Muhalefet olunmayıb vech-i memuriyetimiz lisan-ı frengi üzere muhtasaran ifade olunmak lâzım geldi. İrsal olundukda vükelânın üçü dahi bir birini müteakib olduğumuz haneye gelib Âstâne-i aliyyede olan elçimizin galatından ziyade şermende olduk, afv edersiniz, deyû, mazerethah oldular ve ber vech-i matlûb Azmi Efendi'ye icra elunan resm üzere bir yevm-i mahsusda nâmeyi humâyûna izhar-ı tevkir olunacağını, ancak kral münharif elmizac olmağın çend yevm-i tehire muhtac olduğunu tebliğ eylediler. Vusûlumuzun onbirinci günü icra olunacak resmi tahriren bilihbar başvekil tarafından bir davetçi gelib mektub-u âli için getirdiği iki bargirli hinto serkâtibim kulları süvar ve el-vek'a-i sâmi derdest tazim, önünde kırk nefer piyade soltat, verâsından altı bargirli bir hintoda kulları, verâmızdan iki bargirli bir hintoda tercümanlarımız, verâlarından iki bargirli bir hintoda kethüdamız ve kişizade kulları, bu heybetle başvekilin konağına varıub ba'delnüzûl yanına varıldıkda devlet-i aliye-i ebed peyvend-i Osmaniyenin vezir-i azam ve vekil-i mutlak ve efham devletî, inayetlû efendimiz hazretlerinin Prusya başvekilî dostlarına olan mektub-u âlileridir deyub yedine verildikde tazim ile ahz ve yanında olan sandalya üzerine koydu. Nihade olunan sandalyelere ba'delkuud kahve ve tatlı ve bazı kelimât-ı resmiye ile hatm-ı meclis ve veda olunub üslûb-u sabık üzere hanemize ric'at olundu. Ertesi ki, zilhicce-i şerifin ondokuzuncu pençşenbih günü kral canibinden sabıkan Âstâne-i aliyyede elçi olmuş biri davete gelib ibtidâ kırk nefer piyade soltat ba'dehu ahûr umûruna memur bir nefer süvari, ba'dehu bir re's kendulere mahsus takım ile

Prusya Kraliyet Sarayında
Türk Elçisi (1797)

**Anadolu Başmuhasibi
Giritli Ali Aziz Efendi**

(Doğu Berlin Devlet Müzesi)

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

2100

yedek ba'dehu imam ve kişizade kulları iki re's esblere süvaren, ba'dehu altı bargirli bir hintoda serkâtibimiz kulları nâme-i azâmet-i allame-i humâyûn fevkerre's derdest-i tazîm, altı bargirli bir hintoda kubûr yenli kürk ve horasanî ile kulları ve cınab-ı yesârda davetçi, ba'dehu bir hintoda tercümanlar ve etbâ' ile kral sarayına varıldıkda kral mukarinlerinden iki nefer hinto kapusundan istikbal edib nâme-i hazret-i zillullahı ilerude olarak yukaru divanhaneye çıkıldıkda dört beş dakika ba'detteneffûs müla-kata vakitdir, deyû, haber verdiler. İkinci odada kapuçular kethûdası mi-sillû elinde sim başlıklı asâ ile bir kimesne istikbal ve muğlak bir kapu önünde nîm dakika tevkif ile kapu küşad olundukda sadr odada kanabe namıyla müteârif olan bir sofa önünde başında şapkasıyle kral kâim ve yemininde başvekil, yesârında oğulları ve yirmi nefer mikdarı ceneral ve ministre ve mutaallikâtı dururlar idi. Bab-ı odadan duhûl esnasında nâme-i humâyûn serkâtibi yedinden kemâl-ı tebcil ve ta'zîm birle ve ahz ve üç def'a takbil ve nihad-î fark-ı tebcil kıldıkça kral dahi inhinâ ve selâmlay-ıb yanına varıldıkda iki hatve istikbal etdikde, zillullah fil-alem, şehin-şah-ı muazzam, şevkatlû, mahabetlû, kudretlû Sultan Selim Han efendimiz hazretlerinin hâlâ Prusya kralı haşmetlû dostlarına olan nâme-i humâyûn-larıdır, deyû, verildikde, başvekil yedimizden ahz ve adetleri üzere mak-sadıma tehiye olunan iskemle üzerine nihade eyledi. Mersûm başvekil, kralımız geldiğinizden gayet memnun oldular, bu iki devletin birbirlerine olan muhabbeti ca'li olmayıb alâmaşaallahu Teâla mütamadidir dedikde, Hudayı Müteâl hemişe muhabbetlerini müzdad berkarâr eyleye cevabıyla veda olunup heyet-i mezkûre üzere hanemize avdet olundukda reşm ve adetleri üzere davetçi ve on kadar ceneral hanemizde amade eyledikleri ziyafeti yiyub gïtdiler. Müteakiben üç vekillerden maada cümle ministre ve ceneraller gelib hoşâmedî resmini eda ve bu vechle tetmîm-i reşm eylediler. Tayinat ve musarafât ve kapumuza tayin hususları afv olunmuş olduğu elçileri tarafından tahrir olunmağla ne onlar tarafından teklif, ne kulları tarafından istiğnâ lâzım oldu. Nâme-i humâyûnun verilmesi keyfi-yeti kullarının rüyet-i musalaham için tahsis olunan üçüncü vekil ki eğer-çe rûtbe cihetiyle diğer iki vekilden dÛn, ancak bilkÛlliye Prusya devleti dest-i dirayetine mufavvid müstebid bilrey, sâirine sade rûtbeden gayrı maslahat koymamış kralın makbul ve mutemedi; hasılı devletlerinin mü-tekellim ve ahdi bir adamdır. BÛnyada alelfevr tarh olunan encÛmen-i mu-vanesete mebnî teklifsizlik izhar edip nâme-i humâyûnun teslimi gÛnÛ mahfice kullarına dediki, üç nefer kral duhterine hediye olduğu ve baş-vekil ile bir at olduğu kralın mesmuu olub, ancak mevcut yalnız bir duhteri vardır. Sizden rica eder ki, diğer iki duhter için bahş-ı humâyûn olan boğ-çelerin birini veliahdın zevcesine veresiz, zira indinde ol rûtbe-i hatırları meri'dir, ki verilmek mÛmkÛn değilse kendu boğçesini onlara taksim etsen

gerekdir. Ve başvekil ma'tuh ve metrûk olduğundan bizlerde vekiller sizin sahib-i devletiniz misillû refi'üşşân değildir. Ona şahane at verilmek münasib değildir. Terk olunmasını matlub eder, dedikde, fikreyledim ki, boğçeler maddesi bâb-ı âliden kullarına teslim olduğunun aynını tashih etmişler. Ancak sonradan boğçenin biri tevkif olduğunun bilmezler, münasib deyû cevab verilib, at maddesi ittibâ-yi humâyûnun terki caiz değildir. Ancak kral cenablarının matlubu ise ikinci oğluna verilsin dediğimde, hayır, bizim İndimizde veliahddan maada kiralzâdeler rajyyeten ma'düddur. Ana dahi verilmesi yakışmaz, siz verin demeyuz, ancak mutlak verilmek lâzımdır dersiniz dahi krala verseniz münasib olur, deyû, bayâiçe atı dahi kral istediğini beyan etmegin. Zaruri her boğçeden bir parça şey ifraz ve diğer bir boğçeye tanzim ve anların yerine üçü krala ve biri dahi veliahda tahsis olundu. Suret-i teslim hediye-i humâyûn bu vechle olmuşdur ki, nâme-i humâyûnun verildiği günün ertesi kral tarafından bir âdem gelib hatırımızı sual ve şehre bir saat mahalde kralın sayfiye bir konağı vardır, mahsus görüşünüz için onda mahsus komediye tabir olunur çengi oyunu tertib eylemişlerdir, yarından sonra saat şu kadarda sizi davet eder, ve getirdiğiniz hediye-i humâyûnu dahi ma'en getiresiz deyû tebliğ etmegin. Yevm-i mezkûrda atlar tezyin ve boğçeler müstakil bir hinto tahmil olunub vakt-i muayyende bir saat mukaddim kathûdamız kulları ile irsal ve bir saat muahhar kulları dahi kral tarafından gelen altı bargirli hinto ile mahal-li merkume varıldıkda doğru kralın olduğu odaya gördüler ki, kral ve on kadar akraba ve ehl ve evladı ayak üzerinde hediye-i humâyûn boğçeleri meyan odada masa tabir etdikleri kebir iskemle üzerine nihade olunmuş onlara nâzir oldukları halde mülakât olundukda, elçi efendi, sefa geldiniz, hoş geldiniz, şevketlû büyük padişah olan Sultan Selim hazretleri yine bizi hediye ile şermende eylediler, bu dahi onların inayetidir, lafzıyla elimden yapışıp parmağında olan pırlanta elması gösterdi. Cenab-i Mâlikülmülk, şevketlû, kudretlû şehinşah-i âlem efendimize ömür ve âfiyet verson, beyninizde teklif yokdur, fimâ ba'd dahi niçe niçeleri bahş buyururlar cevabında bir kat daha izhar-ı memnuniyet ile boğçeleri küşad ve temaşada, şalın birini kendu yedi ile açub tul ve arz ve tar ve puduna dikkat ile nazar eyleyub Türkçe güzel şal, güzel şal deyû memnuniyetini izhar ve atları dahi seyredelim deyub bir kapudan havluya çıkıldıkda her birinin yanına varub birer birer hat ve gâşiyelerine dikkat ve temaşa ve yine vafir teşekkürden sonra buyurun, seyir vaktidir deyub üçüncü vekil dest-i âcizanemden tutub kral ilerude, biz dahi verâsından seyrenğâh olan bir büyük odaya girub bazıçe-i acibelerini üç saat mikdarı temaşadan sonra bir odaya gelinib krala ba'delveda hanemize ric'at olundu.